

Г. Я. Рудий

Искра

«**ИСКРА**» – перша загальноросійська нелегальна марксистська газета, центральний орган РСДРП. Видавали російською мовою від грудня 1900 до жовтня 1905 (усього 112 номерів): у Ляйпцизі (1-й номер), Мюнхені (нім. уряд заборонив її друк на тер. Німеччини), від квітня 1902 – у Лондоні, від 1903 – у Женеві; від серед. 1901 – щомісяця, від 1902 – двічі на місяць; наклад 6–10 тис. прим. Засн. і гол. ред. (до листопада 1903) – [В. Ленін](#). Серед чл. редакції 1903 на ґрунті вибору між радикалізмом та поміркованістю відбувся розкол, перемогли більш помірковані. Після виходу В. Леніна з редакції передали під контроль *Г. Плеханова* (гол. ред. 1903–05) і його соратників. У редколегії – *Ю. Мартов*, [П. Аксельрод](#), [В. Засулич](#), [О. Гельфанд](#), *О. Потресов*. Висвітлювали внутр. життя Росії, великого значення надавали робітн. та нац.-визв. рухам, викривали самодержавство, пропагували передову демократ. культуру; захищали прогрес. діячів культури, яких переслідував царат; обстоювали народність, партійність, класовий характер, історизм і реалізм худож. творчості. Особливу увагу приділяли розвитку рев. руху в Україні, опублікували 1900–03 бл. 500 статей та повідомлень про її політ. й екон. становище. Така увага редакції «И.» не була випадковою, адже в Україні проводили активну роботу соціал-демократи і створювали групи сприяння «И.», а також перебували осн. транзитні пункти доставки «И.» та іскрів. літ-ри через Україну до Росії, зокрема через Одесу, Херсон, Львів, Кам'янець-Подільський (нині Хмельн. обл.), Київ, Полтаву, Катеринослав (нині Дніпропетровськ), Харків. Пропагандистами «И.» були *І. Франко*, *Леся Українка*, [М. Коцюбинський](#), *М. Павлик*. За погодженням з В. Леніним «И.» надсилали *І. Франкові* й *М. Павликові*; з їхньою допомогою у Львові були організовані склади видань періодики і літ-ри, що випускала «И.». Стаття «З Галичини» *І. Франка* (схвалена В. Леніним) надрукована під назвою «Съ западноевропейской общественной жизни» (1902, 15 сентября); стаття «Шемякин суд у Валках» (1902, 1 октябрю) – про переслідування *М. Коцюбинського* цар. владою, соц.-ідейну гостроту його повісті «*Fata morgana*». *Леся Українка* написала для газети кілька сатир. творів та публіцист. ст. «Гласъ одной русской заключенной».

Рекомендована література

1. Волин М. Ленинская «Искра» (1900–1903 годы). Москва, 1964;
2. Попов С. Т. Діяльність агентів ленінської «Искры» на Україні // УІЖ. 1968. № 1;
3. Доній М. Р., Горбунова М. Ленінська «Искра» і соціал-демократичні організації України. К., 1969.

Бібліографічний опис:

Искра / Г. Я. Рудий // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2011. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-12718>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).